

Erdély – Megújuló Örökségek Konferencia 2016. május 19-22.

Az immáron 17. alkalommal megrendezésre kerül „Megújuló Örökségek” című utazókonferenciáról mint a Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatója, egy szaktársamtól valamint a tanszékünk segítségével értesültem és szinte azonnal kapva kaptam a lehetőséget. Másodéves festő restaurátor szakos hallgatóként a célom az volt, hogy minél több 14.-15. századi falkép technikával valamint azon belüli kivételes esetekkel, probléma megoldásokkal ismerkedjek meg. Személy szerint már régóta szerettem volna közelebbre megismerni Erdély művészetét és kultúráját, hiszen területén számos, a középkori Magyarországhoz köthető emlék található, mellyel a későbbiekben behatóbban is szívesen foglalkoznék. Így a konferencia tökéletes lehetőség volt számomra, hogy mindkét elképzelésem megvalósítsam, mindemellett viszont ennek az útnak köszönhetem azt is, hogy igazán sok kivételes tehetségű szakembert ismerhettem meg mind a korosztályomon belül és kívül, mind saját mind egyéb szakterületen belül.

A négy nap alatt próbáltuk az időnket a lehető legjobban kihasználni és annyi helyszínt felkeresni és megismerni amennyit csak lehetséges. Ez utólag visszagondolva „rövidnek” mondható idő, végül 17, a határon túli középkori magyarországi emlékek páratlan gyöngyszemének felkeresésére volt elég, melyek közül számomra is kiemelkedett: Disznajó református templomának diadalív falkép töredékeinek megtekintése, Nyárádszentlászló déli szentélyének falkép töredékei közöttük a diadalív bélletének okos és balga szüzek ábrázolásával, valamint Berekeresztúr dombtetőre épített református templomának Köpenyes Mária ábrázolásból fennmaradt töredékei és Utolsó Ítéletének északi falon fennmaradt sokat szenvedett ciklusai. Számomra az egész programban talán egyik legkvalitásosabb emlékei közé sorolható Marosszentanna szintén református közösség által fenntartott temploma. Utóbbinak az érdekességét számomra az adta, hogy a feltárások értelmében a teljes belső mellett a külső homlokzat is festve lehetett, azonban utóbbiból itt nem maradt fenn töredék. A program során viszont mégis találkozhattam és tanulmányozhattam ilyen freskó maradványt az erdélyi szentgyörgyi református templom déli gótikus szentélyének külső oldalán, mely egy ismeretlen szentet ábrázol püspöki süvegben. Ez számomra igazán nagy élményt nyújtott, itt ugyanis Lángi József festő restaurátor adott számunkra részletes szakmai bemutatást. Ugyanakkor azt is láthattuk, hogy egy kisebb felület esetében, hogy próbálják védeni a környezet hatásának kitett emlékeket. Egy kettős, nyitható fa rekeszt szereltek köré. Itt egyébként azt is megtudhattuk, hogy két réteg vagyis két periódus jellemezi ezeket a töredékeket, melyek közül az alsó egy eredeti, míg a felső egy meszelt vakolat réteg lehetett.

Mindemellett hogy a templomok építészeti történetébe és gyülekezetének történelmébe is bepillantást nyertünk, lehetőség nyílt még arra is, hogy az egyes szakrális célú épületek belső berendezésének anyagaival, készítési módjával és későbbi restaurálásával is megismerkedjünk, mint például Tancs református vagy Nyárádszentmárton unitárius templomának lenyűgöző kazettás mennyezete, karzata valamint padozatai. Ennek során nem csak a restaurálási folyamatba nyerhettünk betekintést, de egy konkrét számomra igazán megragadó példa Énlaka unitárius templomának festett kazettás mennyezetén, - melyen latin szövegekkel kísért figurális, emblémás kazettákat láthattunk - keresztül még egy kis pigment használatot is tanulhattunk. Igen tanúságos volt megtudni, hogy az indigó és auripigment

keverékéből állított zöldek, ha ugyan nem is időállóak de az illesztések által fedett helyeken látszott hogy fénykorukban milyen tüzesen égtek a mennyezetben. Kellemszerű meglepetés volt itt az is, hogy a templom belső terében, a padosorok mellett 3-3 kazetta sor restaurálási folyamata is be volt mutatva leírás, nyomtatott átvételi állapot és maga a kész kazetta sor segítségével. Ez véleményem szerint egy nagyon hasznos módja annak, hogy hogyan mutassuk be munkánk eredményét ugyanakkor a jelentőségét is. Már volt alkalmam jelen lenni restaurálási munkálatoknál mely során elsődleges szempontként mindig szem előtt tartva a műtárgy eredetiségét, kellett a hiányzó részek retusálását megvitatni. Énlaka esetében is felvetődött Mihály Ferenc előadásában, hogy természetesen az értelmezhető keretein belül kellett a meglévő rajzolatot konzerválni, az esetleges zavaró foltokat pedig eltüntetni, általában nem kikevert, hanem két adott szín alkalmazásában. Ugyanakkor rendkívül örültem annak is, hogy az eddig még csak órai kereteken belül megismert, vasalt mennyezettechnikájának konkrét példájával is találkozhattam, így Énlaka számomra minden szempontból a legtöbbet nyújtó templomok közé sorolható.

Csakúgy, mint Nyárádszentlászló esetében ahol pedig Kiss Lóránd előadásában személy szerint a fal felületek feltárási folyamata keltette fel az érdeklődésemet. Számomra itt leginkább ismét egy iskolapélda közvetlen megismerése nyújtotta a legmaradandóbb élményt, melynek során tanulmányozhattam az eredetileg lemeszelt falfelületen több rétegben elvégzett átvérzések után helyreállított falfelületet, melyek leginkább mint elhangzott a vörös színek esetében volt megfigyelhető, illetve ebben az esetben is láthattuk a korábbi és későbbi rétegek fedését. A restaurálási folyamat ebben az esetben is csak a megengedhető legkisebb beavatkozást igényelte, lényegében láthattuk, hogy csak a kisebb hiányokat egészítették ki, és a nagyobb felületeket semleges felületként hagyták meg. Igazából nagyon örültem annak, hogy korábban már volt alkalmam hasonló módon helyreállított és feltárt vegyes technikával készült falképet megtekinteni, így e szempontból ezeket a falképeket nem előismeret nélkül szemléltem. Ami igazán újdonság volt, hogy a már említett több rétegvakolatból Nyárádszentlászló esetében kisebb latin szentírás szövegeit idéző feliratokat is meghagytak a 17. századi fehér vakolat rétegekből.

A már említett Disznajón található diadalív freskó töredékek kivételes minőségűek. Az év során volt alkalmam már megismerkedni hasonló idős szakban, tehát nagyjából a 14. század első harmadára keltezhető falképekkel Magyarországon belül és kívül is. A kiszombori és gerényi társrotundák töredékinek eredeti vakolatrétege viszont a Disznajóban látható „kanálhátas” vakolatfelület egyenlenségéhez még csak nem is hasonlítható. Ezekben a falképeken keresztül tehát először találkozhattam a középkori falképfestészetnek ezzel a módszerével. Igazán tanúságos volt ugyanakkor számomra az a fajta ikonográfiai elemzés Lángi József előadásában mellyel a hallgatóságunk az Itáliából érkező bizánci hatást mutatta be a falkép legépebben fennmaradt részén, Mária és az angyal alakján keresztül. Ugyanakkor nagyon tetszett az összes bemutatott templom esetében az a fajta szemlélet, hogy analógiákkal együtt mutassák be a feltárt emlékeket, mint Disznajó esetében hallhattuk Felvinc és Csíkszentimre példáját a színkezelésre, témaválasztásra. Ez alkalmat adott számomra arra, hogy utánanézhsek a témának és szélesítsem a látókörömet benne.

Mikházán egy számomra igazán kivételes és az átlagtól eltér összképet mutató templomát azért éreztem az utunk során meghatározó pontnak, mivel itt talán az egyik legkarakteresebb módon fedezhette fel a hallgatóság, hogy nem kell beáldozni minden korszakot egyetlen egy dominanciájáért.

Nagyercse temploma nemcsak mint igazán értékes m emlékként szólította meg a lelkem, de itt egy a temploméért elmondott közös ima esetében úgy éreztem az összes résztvevő egy emberként, közös lélekként fejezte ki hitét amellet, hogy a gyülekezet megsz nése miatt kihalóban lev templomnak még lesz helye és feladata a jövőben és még megmenthet. Ha csak a templom kazettás mennyezetét és berendezését valamint falazott szerkezet szószerkezetének, párját ritkító darabját említjük meg már rögtön három igazán izgalmas alkotást említettünk meg benne, mely nem szabad, hogy a múlt homályába vesszen és eltűnjön. Így e templom esetében nemcsak, mint gyakorlati tudást szereztem, de egyszer s mind azzal az esettel is találkozhattam, hogy egy használaton kívüli értékes m részleteket tartalmazó templom fenntartása hogyan oldható meg annak gyülekezetének elveszte után.

A második nap, számomra legmeghatározóbb pillanatát Marosvécs református templomának igazán érdekes barokk-rokoko stílusában látható mennyezet ikonográfiájának elemzése nyújtotta, mellyel bepillantást nyerhettem a protestáns ikonográfia egy kis darabkája így nem csak restaurátori, de m vészettörténeti betekintésben is részesülhettem. Ugyanis itt a lelkész bemutatta számunkra honnan is eredhet a szimbólum választás melyet úgy említett mint a református ikonográfia iskolapéldáját. Ennek alapjaként egy 1606-ban latinul megjelent protestáns doktor 51 metszetet tartalmazó könyvét említették meg, mely hazánkban is megjelent (pl.:zólyomi fordítás). Mivel még erről eddig nem hallottam, ez az előadás is egy igazán jó kutató munkával kecsegtetett. Azért is ragadott meg ez a templom mivel esetében a restaurálása alkalmával sok m vészettörténeti kérdés merült fel, melyek egytől egyig azon kérdéskörre épültek hogyan alakulhatott ki és mi okozza a neogotizálás elterjedését a 18. században a mezőszéki templomok körében.

Ha az egész véleményem szerint fantasztikusan megszervezett programnak egyetlen számomra kifejezetten kiemelkedő pontját kellene meghatároznom mindenféleképpen a konferencia záró akkordját Marosszentannát említeném meg. Az itt található református közösség által fenntartott templomban nemcsak, hogy az év során már másodszerre találkozhattam az általam nagyon kedvelt Mettercia ábrázolással, de még egy nagyon kivételes probléma megoldási módszert is megismerhettünk. Egyrészt találkozhattam az olajos felületkezelés és gipszes tömítések problémájával és szembesülhettem azzal, hogy ennek maradéktalan eltávolítása egyes esetekben igen nehéz és bonyolult eljárás sokszor szinte lehetetlen. A másik probléma pedig inkább statikai jellegű volt, ami a diadalív 20 centiméteres repedésének áthidalásának kiküszöbölése volt. Láthattunk itt egy igazán egyedülálló mérnöki munkát mely esztétikailag ugyan nem tökéletesen, de statikailag teljesen stabilan megoldotta, egy vas szerkezet beiktatásával a fennálló problémát. Ilyen szerkezettel eddig még szintén nem találkoztam így ez a templom is sok újdonsággal szolgált számomra.

A konferencián megismert templomok mellett azonban nagyon örültem annak is, hogy nagy hangsúly esett arra, hogy a résztvevők megismerkedjenek az erdélyi kultúra és folklór területével egy igazán hangulatos zenés-táncos est keretén belül melyet Diószegi László szervezésének köszönhetünk. Marosszék néptáncával és

népzenejével ismerkedhettünk meg, mint például a geryeszegi csingerálás, vagy a székely verbunkkal. Majd közös tánc és zenélés alkalmával az öszegy lt társaság remek hangulatban mutathatta meg mit is tanult a marosszéki néptáncosoktól.

Vissza emlékezve az eltelt négy napra nagyon örülök neki, hogy részese lehettem ezen remekül megszervezett és aktív programsorozatnak , egy olyan már a véleményem szerint összeszokott és igazán kedves, segít kész társaságban akikkel itt megismerkedtem. Nagy örömmel töltött el látni ezen templomok esetében milyen nagy fokú az érdeklés és együtt m ködés az egyes szakterületek között és mekkora az átfedés ezen területek munkája során egy-egy helyreállítás esetében. Ezúton is megköszönném a lehet séget, hogy részt vehettem benne és remélem a jöv ben sok ilyen alkalomban lehet még részem.

Heim Gréta